

ESİAD Yatırım Zirvesi Konuşması**Orhan Turan – TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı****6 Haziran 2022**

Değerli Konuklar, Kıymetli Basın mensupları,

Global görünümün yepyeni bir döngüye girdiği bir süreçten geçiyoruz. Covid pandemisi ile birlikte geçirdiğimiz zorlu dönemi yavaş yavaş geride bırakırken savaş gibi insanlığı son derece derinden etkileyen bir döneme şahit oluyoruz. Ekonomik açıdan bozulan değişen arz zincirleri, enerjide yaşanan sıkıntı, gıda arzı ve güvenliği tüm dünyada yeni bir gündem oluşturmakta.

Ekonomik etkileri bir yana bırakırsak, hammadde ve gıda fiyatlarındaki artış gibi riskler temel insani ihtiyaçları ve toplumsal dengeyi tehdit edecek ölçüğe ulaşmış durumda. Bu yıl Dünya Ekonomik Forumu tarafından düzenlenen Davos Zirvesi'nde öne çıkan başlıklar gıda ve iklim koşullarının değişimine bağlı olarak şekillenen jeopolitik dengeler ve sürdürülebilirlik oldu. Tüm dünyada gıda güvenliğinin risk altında olduğu ve enflasyonu kontrol etmenin daha zor olacağı bir sürece girdik. Bu riskler, hali hazırda ulaştığımız son derece yüksek enflasyon rakamları ve komşu coğrafyalardaki mülteci akımları nedeniyle Türkiye için bir kat daha zorlu bir süreç oluşturacak.

Değerli Konuklar,

Tedarik zincirlerinde değişme ve kopma eğilimi pandemiden daha önce başlamıştı. Korumacılık, devletin ekonomideki rolünün artması, ticaret politikalarının dış politikanın aracı haline getirilmesi gibi gelişmeleri zaten gözlemliyorduk. Ancak bu değişim ve kopma süreci pandemi ile hız kazandı, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ve Çin'de yeniden artan vakalara karşı alınan radikal tedbirlerle de ciddi bir kırılma yaşadı. Uzun dönemli çoklu krizleri yaşadığımız bu konjonktürde değişimin ne çok hızlı ne de kolay olacağını düşünüyoruz. Bu yıl Davos'ta da tartışmalara konu olan küreselleşmenin sonu, ayrışma gibi tespitlerin doğruluğunu ya da ne derece gerçeklerle örtüştüğünü bize zaman gösterecek.

Öte yandan önemli bir devri de kapatıyoruz. Özellikle 2008 Global Finansal Krizinden sonra şahit olduğumuz, ekonomileri desteklemek için yaşanan rekor parasal genişleme ve düşük faiz politikası sona eriyor. Büyük merkez bankaları öncülüğünde para politikasında başlayan paradigma değişimiyle enflasyon ile mücadelenin temel öncelik olduğu ve gerekirse büyümeden taviz verilebileceği bir döneme giriyoruz. FED'in faiz artışları ve bilanço küçültme adımları devam ederken gelişmekte olan ülkeler de buna paralel olarak faiz artışına gidiyor. Tüm dünyada finansman koşullarının zorlaşmaya başladığı bir döneme girmekteyiz.

Ekonomimizde ise geride bıraktığımız son 10 yıllık dönemde, yapısal problemlerimizin kırılma noktalarını artırdığını görüyoruz. Türkiye ekonomisi potansiyeli çok yüksek, reel kesimi de yaşanan şoklara karşı son derece esnek bir ekonomi. Bunların yanında güçlü bir finansal sistemimiz var. Keza nüfusumuz son derece genç ve dinamik. Tüm bu gerçekler ekonomimizi emsallerimizden de yakınımızdaki Avrupa ekonomisinden de ayırtıran güçlü yanlarımız. Bugün geldiğimiz noktada, bu denli hızlı değişen ve bir taraftan da yeni fırsatlar sunan global koşullarda, içeride yaşadığımız enflasyon-kur-faiz döngüsünden

çıkamadığımız için bu fırsatları yeterince değerlendiremiyoruz. Dünyadaki değişim hızını ve bunun sunduğu yatırım fırsatlarını arzu ettiğimiz düzeyde yakalayamıyoruz.

Rekabetçi kur ile küresel ekonomide yakalamaya çalıştığımız avantajlı konum işlerliğini kaybetmiş durumda. Artık ucuz iş gücü ile ihracatta rekabet kazanma devri, yerini yüksek nitelikli işgücüyle ve teknolojiyle yüksek katma değer yaratmaya bıraktı. Başarılı şekilde bu sürece uyum sağlayan, verimlilik artışını bu kanalla yakalayan ekonomiler küresel ekonomide alan kazanacaklar. Yeni nesil otomasyon sistemlerinin işlerin geleceği, kamu politikaları ve insan kaynağı ihtiyacında köklü değişimlere neden olması bekleniyor. Bunlara hazırlıklı olmalıyız.

Değerli konuklar,

Türkiye, stratejik konumu, lojistik altyapısı ve büyük pazarlara erişim olanağı ile uluslararası yatırımcılar için önemli bir yatırım merkezi. Bu rolümüzü güçlendirmek için hem özel sektör hem de kamu tarafında yürütülen çalışmaların hızlıca hayata geçirilmesini çok önemli buluyoruz. Geçtiğimiz Kasım ayında Asya Altyapı ve Yatırım Bankası tarafından yayınlanan bir rapora göre, Türkiye'nin Küresel Ticaret Zincirlerine katılımı 1990'lardan bu yana kayda değer bir artış gösteriyor ve gelişmekte olan ülkeler ortalamasının da üstünde. Bununla birlikte son 20 yıldır bu oran durağan vaziyette. Küresel Tedarik Zincirlerine katılımın yurtdışından gelen ara malı girdi ağırlıklı olarak gerçekleşmesi ve yine bu dönemde Türkiye'nin ihracatındaki katma değerli ürün payının dikkat çeken azalması bu durağanlıkta etkili.

Ekonomimizi dünyada ön sıralara taşımak istiyorsak hukukun üstünlüğü, kurumlarımızın güçlenmesi, para ve maliye politikalarındaki istikrar, eğitim ve iş gücü gibi bazı kritik alanlarda doğru adımlar atarak gelişmeler kaydetmemiz gerekiyor.

Üretim ve ihracatta katma değer ve verimliliğin, yüksek teknoloji ürünlerinin payının artması; yeni ve kapsamlı ticaret anlaşmaları ile küresel pazarlara erişimimizin iyileştirilmesi, hizmet ticaretinin önündeki engelleri azaltarak AB gibi büyük ortaklarla ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi atmamız gereken diğer önemli adımlardır.

Değerli konuklar,

Unutmayalım ki zor global koşullar beraberinde yeni fırsatlar da sunmakta. Ülkemizin içinde bulunduğu coğrafya bir taraftan son derece zorlu fakat bir taraftan da iktisadi açıdan muazzam avantajlar barındırmakta. Bu potansiyeli girişimcilik ekosistemimizin dinamizminde görebiliriz. Son iki yıldır tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de girişimcilik ekosistemi önemli bir ivme kazandı. Dünyada sadece 2021 yılında 390 yeni unicorn doğdu. Geçtiğimiz Mart ayı itibarıyla toplam unicorn sayısı 1.066'ya ulaştı. Bu dönemde Türkiye girişimcilik ekosistemimiz, 2 tanesi decacorn yani 10 milyar dolar değerlendirmenin üstünde olmak üzere, toplamda 6 unicorn çıkardı. 2021 ülkemiz için hem yatırım turu adedi hem de girişimlere yapılan yatırım miktarı açısından bakıldığında, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşılan yıl oldu. Girişimlere 294 yatırım turunda 1,5 milyar doları aşkın melek ve girişim sermayesi yatırımı yapıldı; 18 yeni fonun kurulmasıyla 2017-21 yılları arasında toplamda 850 milyon dolarlık bir fon hacmine ulaşıldı. 2022'nin ilk çeyrek raporları ise yatırımların daha şimdiden 1,28 milyar dolara seviyesinde gerçekleştiğini ortaya koyuyor. Bu gelişmeler önümüzdeki dönemde de

ekosistemimizin gelişmeye devam edeceğine, gelecek vaat eden ve global vizyonu olan girişimcilerimizin artacağına ve Türkiye’den dünyaya çözüm üreten yeni unicornlar çıkacağına ilişkin inancımızı pekiştiriyor.

Değerli Konuklar,

Gelecek için umutlarımızı her alanda taze tutabilmek için bir yol haritasına ihtiyacımız var. TÜSİAD olarak geçen yıl yayınladığımız “Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa” raporumuzda da değindiğimiz gibi kalkınmanın ana unsurları “insan, bilim ve kurumlar”dır. Bu unsurları temel alan kalkınma hamlelerinin ivedilikle hayata geçirilmesi gerekiyor. Biraz daha açarsak;

- Birincisi; nitelikli eğitimle insani gelişme ve yetkinleşmeyi sağlamalıyız.
- İkincisi; bilim, teknoloji ve inovasyona yatırım yapmalıyız.
- Üçüncüsü; ekonomiden demokrasiye kadar tüm alanlarda güvenilir ve kapsayıcı kurumları ve kuralları hayata geçirmeliyiz.

Yapılan araştırma, bu üç unsurda 20 yılda OECD ortalamalarını yakalarsak kişi başı milli gelirimizin 30 bin dolara çıkabileceğini gösteriyor.

Bu üç unsura odaklanarak varmayı hedeflediğimiz Türkiye; gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye’dir. Bunu da açarsak;

- Ekonomik istikrara, öngörülebilir yatırım ortamına, düşük enflasyona, güçlü makro ekonomik dengelere sahip olmalıyız. İstihdam yaratan, sürdürülebilir büyümeyle kişi başı geliri yüksek, gelişmiş bir Türkiye, varmayı arzu ettiğimiz noktanın ekonomik yönünü temsil ediyor.
- Uluslararası alanda ise diplomasi ve iş birliğiyle rol model olan, AB entegrasyonu başta olmak üzere Batı dünyası ile ilişkilerini güçlendiren, uluslararası hukuka ve sözleşmelere bağlı, saygın bir Türkiye hedefliyoruz.
- Kalkınmanın toplumsal boyutu da kritik önemdedir. Gelir adaletini tesis eden, bölgesel farklılıkları gideren, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan, dil, din, mezhep, ırk, köken ayrımı olmadan herkesin eşit ve özgür yaşadığı, toplumda hiçbir kesimi kalkınma sürecinde geride bırakmayan, adil bir Türkiye olmaktan bahsediyoruz.
- Ekosistemin dengesini gözeten, karbon nötr kalkınmayı başaran, gelecek kuşaklara yeşil ekonomik dönüşümü içselleştirmiş bir yönetim sistemi sunan, çevreci bir Türkiye hayalini benimsiyoruz.

Ancak bunları başarırız gençlerimize potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir ülke ortamını sunabileceğimize inanıyoruz.

Değerli konuklar,

Elbette içinden geçtiğimiz süreç kolay değil; yine de geldiğimiz noktada hem fırsatlara hem de orta uzun vadeli hedeflere daha fazla konsantre olmalıyız. Bugün iş dünyasının farklı kesimleri bir araya gelecek ve yatırımlara ilişkin bilgi ve deneyimlerini aktaracak. Bu kıymetli birlikteliğin, ülkemizin potansiyelini

açığa çıkartacak iş birliklerinin ilk tohumlarının atılmasıyla sonuçlanmasını umuyorum. Zirvenin düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür eder, saygılarımı sunarım.